

“правильного, стандартного” вживання, яке, безумовно, ставало одним із маркерів вищого соціального статусу. Закріплення правил утворення ступенів порівняння прикметників почалося в кінці XVIII ст. і остаточно закріпилося в XIX ст. У подальшому вважаємо за потрібне відслідкувати трактування правил утворення ступенів порівняння в граматичних трактатах XIX – початку XX ст.

Література:

1. Barber Ch. Early Modern English / Barber Charles. – Edinburgh : University Press, 1997. – 288 p.
2. Brinton L.J. The English Language : A Linguistic History / Laurel J. Brinton Leslie K. Arnovick. – Oxford University Press, 2006. – 576 p.
3. Bullokar W. Booke at large (1580) and Bref grammar for English (1586) : facsimile reproductions. / William Bullokar. – Scholars' Facsimiles & Reprints, 1977. – 122 p.
4. Butler Ch. English grammar (1634) / Charles Butler // ed. by A. Eichler. Gedruckt mit unterstützung der Kaiserlichen akademie der wissenschaften in Wien. – Halle a. S., M. Niemeyer, 1910. – 134 p.
5. Cobbett W. A grammar of the English language, in a series of letters. To which are added, six lessons / William Cobbett . – Oxford : Oxford University, 1826. – 272 p. (Digitized 26 Jun 2007).
6. Dons U. Descriptive Adequacy of Early Modern English Grammars / Dons, Ute. – De Gruyter Mouton, 2004. – 320 p.
7. Gill A. Logonomia Anglica, 1619 / Alexander Gill. Stockholm : Almqvist and Wiksell, 1972. – 152 p.
8. González-Díaz V. English Adjective Comparison: A Historical Perspective / Gonzalez-Diaz, Victorina. – Amsterdam : John Benjamins, 2008. – 252 p.
9. González-Díaz V. The origin of English periphrastic comparatives / Gonzalez-Diaz, Victorina // English Studies. . – 2006. – Vol 87 – P. 707–739.
10. Gorlach M. English in Nineteenth-century England / Gorlach, Manfred. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 352 p.
11. Gorlach M. Introduction to Early Modern English / Manfred Gorlach – New York / Sidney : Cambridge University Press, 1991. – 488 p.
12. Greenwood J. An Essay towards a Practical English Grammar (1711) / Greenwood, James. – Menston: Scholar Press, 1968. – 450 p
13. Jespersen O. A Modern English grammar on historical principles / Jespersen Otto. – Copenhagen : Ejnar Munksgaard, 1942. – 570 p.
14. Johnson S. A Dictionary of the English language... To which are prefixed, a history of the language, and an English grammar. By Samuel Johnson, A. M. In two volumes. London, MDCCLV. [1755] [Електр. pec.] / Johnson S. – Режим доступу: http://johnsonsdictionaryonline.com/?page_id=8.
15. Knorrek M. Der Einfluß des Rationalismus auf die englische Sprache Beiträge zur Entwicklungsgeschichte der englischen Syntax im 17. und 18. Jahrhundert / Marianne Knorrek. – Breslau Plischke, 1938. – 128 p.
16. Kytö M., Romaine S. Competing forms of adjective comparison in Modern English: what could be more quicker and easier and more effective? / Kytö, Merja & Romaine, Suzanne // To explain the present. Studies in the changing English language in honour of Matti Rissanen. – Helsinki : Societé Néophilologique, 1997. – P. 329–352.
17. Kytö M., Romaine S. Adjective comparison and standardisation process in American and British English from 1620 to the present / Kytö, Merja & Romaine, Suzanne // The development of Standard English 1300 – 1800. Theories, descriptions, conflicts. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000 . – P. 171–194.
18. Lily W. A shorte introduction of grammar, 1513 [Електр. pec.] / Lily, William. – Режим доступу: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nyp.33433082275821;view=1up;seq=9>.
19. Lowth R. A short introduction to English grammar (1762). English linguistics 1500-1800: A collection of facsimile reprints, no. 18. / Lowth Robert. – Menston, England : The Scolar Press Limited, 1969. – 185 p.
20. Miege G. The English grammar, 1688 / Guy Miege. – Menston, (Yorks.) Scolar P., 1969. – 180 p.
21. Mitchell B. Old English Syntax / Mitchell, Bruce. – Oxford : Clarendon Press, 1985. – Vol. I. – 884 p.
22. Murray L. English grammar, adapted to the different classes of learners: with an appendix containing rules and observations for assisting the more advanced students to write with perspicuity and accuracy / Lindley Murray. – Cooperstown : H. & E. Phinney, 1825. – 264 p.
23. Pound L. The comparison of adjectives in English in the XV and the XVI century / Louise Pound – Heidelberg : Carl Winter, 1901. – 85 p.

УДК 811.111'33

Семенів Н.З. (Тернопіль)

ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ В ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ф.С. ФІЦЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

Досліджено перекладацькі прийоми, які застосовує Мар Пінчевський при перекладі лексичних одиниць на позначення реалій суспільного життя, що зустрічаються у романі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».

Ключові слова: *реалія суспільного життя, транскодування, гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, субституція.*

Исследованы переводческие приемы, применяемые Маром Пинчевским при переводе лексических единиц для обозначения реалий общественной жизни, которые встречаются в романе Ф.С. Фицджеральда «Великий Гэтсби».

Ключевые слова: *реалия общественной жизни, транскодирование, гиперонимическое переименование, дескриптивный перифраз, субституция.*

This article deals with the translation techniques used by Mar Pinchevskyi while translating lexical units which denote social life realias and appear in F.S. Fitzgerald's novel 'The Great Gatsby'.

Key words: *social life realia, transcoding, hyperonimic renomination, descriptive paraphrasing, substitution.*

Проблема перекладу лексичних одиниць на позначення реалій суспільного життя актуальна в контексті зростання інтересу до перекладу як особливого виду міжмовної та міжкультурної комунікації загалом та до перекладної художньої літератури як засобу уможливлення комунікації між представниками різних культур зокрема.

Питання функціонування у мові та відтворення у перекладі лексичних одиниць на позначення реалій суспільного життя перебуває на стику різноманітних галузей знань (і відповідно розглядається різними вченими): лінгвістики (В. фон Гумбольдт, О.О. Потебня, Е. Сепір), лінгвокультурології (К. Леві-Строс, В.А. Маслова, П.А. Сорокін) та перекладознавства (Є.М. Верещагін, В.С. Віноградов, С. Влахов, Р.П. Зорівчак, В.Г. Костомаров, Я.Й. Рецкер, Г.Д. Томахін, С. Флорін, А.В. Фьодоров). Вищезгадане питання висвітлювалося у працях А.В. Фьодорова («Основи загальної теорії перекладу», 1953), Є.М. Верещагіна та В.Г. Костомарова («Лінгвокраїнознавча теорія слова», 1980), С. Влахова та С. Флоріна («Неперекладне в перекладі», 1980). Новітні дослідження представлені в розвідках С.Г. Тер-Мінасвої («Мова і міжкультурна комунікація», 2000) та Е. Піма («Соціокультурні аспекти письмового та усного перекладу», 2006). Однак недостатньо дослідженою є проблема перекладу художньої літератури як одного із способів комунікації між представниками різних культур.

Об'єктом нашого дослідження слугують лексичні одиниці на позначення реалій суспільного життя, які зумовлюють виникнення труднощів під час перекладу українською мовою. **Предметом** нашого дослідження є специфіка та основні способи відтворення лексичних одиниць на позначення реалій суспільного життя засобами мови перекладу. **Матеріалом** для нашого дослідження послуговував роман Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» та його переклад українською мовою, здійснений Маром Пінчевським.

Конкретне **завдання** цієї роботи – дослідити перекладацькі прийоми, використані Маром Пінчевським при перекладі лексичних одиниць на позначення реалій суспільного життя у романі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».

Сполучені Штати Америки на початку 20-х рр. минулого століття отримали особливий статус серед країн усього світу. Спустошена першою світовою війною Європа перебувала у руїнах, а США здобули міжнародний авторитет та чимале зростання. Для економіки настав період «проспериті» (процвітання), а на позначення основних тенденцій тогочасного суспільного життя використовують такі характеристики, як «Епоха Джазу» та «Ревучі двадцяті».

Населені пункти. Кардинальні зміни відбулись у розвитку міст. З'явилися мегаполіси – 'metropolitans' або 'metropolitan areas', найвідоміші з яких – Нью-Йорк і Бостон. Повсякденною реалією стали також 'commuting towns' – містечка поблизу мегаполісів, мешканці яких щодня їздили на роботу до міста, використовуючи залізницю. Для відтворення вищезгаданих лексем перекладач застосовує прийом **гіперонімічного перейменування**: *metropolitan* [9, с. 56] перекладено як *місто* [7, с. 59], а *commuting towns* [9, с. 3] – як *передмістя* [7, с. 27].

Освіта та освітні заклади. Важливу роль у тогочасному американському суспільстві відіграла освіта. При перекладі лексичних одиниць, які позначають реалії освіти, часто виникають труднощі, оскільки системи освіти США та України відрізнялися в час написання та перекладу роману, і відрізняються й до сьогодні. Скажімо, український «коледж» відрізняється від «коледжу» американського. В 70-х рр. минулого століття в УРСР «коледжем» називали початковий заклад зазвичай I-II рівнів акредитації, який готував переважно фахівців із технічних спеціальностей. У США ж «коледжем» вважається будь-який навчальний заклад, який функціонує окремо або перебуває у складі університету і пропонує можливість здобуття вищої освіти у будь-якій галузі. Тому при **транскрибуванні** *college* [9, с. 1] – *коледж* [7, с. 25] доцільно було б подати лаконічне посилення внизу сторінки із роз'ясненням різниці між цими двома типами закладів в американському та українському суспільствах.

Лише непорозумінням можна пояснити переклад лексичної одиниці *prep school* [9, с. 3] як *початкова школа* [7, с. 26]. *Початковою школою* в Україні вважається школа, де навчаються учні 1-4 класів у віці приблизно 6-10 років. У США *prep school* – це «школа, яка готує учнів до вступу в коледж» [12, с. 1089], і середній вік учнів становить приблизно 16 років. В такому перекладі повністю втрачається соціокультурна семантика.

У романі часто згадуються два загальновідомі нині вищі навчальні заклади: англійський *Oxford* [9, с. 49] та американський *Yale* [9, с. 61] (*New Haven*) [9, с. 3], для відтворення яких автор використовує прийом **транскрипції**: *Оксфорд* [7, с. 54] та *Йель* [7, с. 61] (*Нью-Хейвен*) [7, с. 26]. Можемо припустити, що український читач 70 – 80-х рр. знав про Оксфорд, який є одним із найвідоміших навчальних закладів Європи та світу, але про Йель – навряд чи. Йель входить до «Ліги плюща» – восьми найпрестижніших університетів США, і відзначається високим академічним рівнем – такий соціокультурний коментар допоміг би читачеві краще зрозуміти реалію освіти Америки початку 20-х рр.

Прийом **гіперонімічного перейменування** використано при перекладі лексичної одиниці *the Merton-College Library* [9, с. 12] – *оксфордська бібліотека* [7, с. 79]. У принципі, контекст твору повністю зрозумілий і

за такого способу перекладу, але читач втрачає можливість дізнатися цікаву соціокультурну інформацію про те, що «Мертон-коледж» – один із найвідоміших коледжів Оксфордського університету, а бібліотека цього коледжу є однією з найстаріших в Англії та такою, що функціонує довше за всі інші бібліотеки світу, і до її архіву входять не лише навчальні посібники, а й рукописи оригінальних творів найвідоміших світових письменників і поетів.

Громадські заклади, характерні для США 20-х рр. XX століття. Часто при перекладі таких слів-реалій використовується прийом **дескриптивної перифрази**. Це відбувається тоді, коли за допомогою однієї лексичної одиниці неможливо передати всю суть і смислове навантаження оригінальної лексеми. У таких випадках потрібним стає описове пояснення. Наприклад, американська реалія *drug-store* [9, с. 27] означає «аптеку, в якій продаються не лише ліки, а й косметика, канцтовари, товари для садівництва, а також пропонується можливість перекусити» [12, с. 422]. Для відтворення такої реалії перекладач використовує словосполучення *аптекарьська крамничка* [7, с. 40]. За допомогою такого ж пояснення відтворено й лексему *roadhouse* [9, с. 20] – *придорожнє кафе* [7, с. 37] («ресторан або бар на основній трасі при виїзді з міста, де можна поїсти, випити і потанцювати») [12, с. 1192].

Частотним є також прийом **уподібнення**. Найяскравіший приклад – лексема *office* [9, с. 25], відтворена у перекладі як *контора* [7, с. 39]. Ми вважаємо, що Мар Пінчевський підібрав надзвичайно вдалий відповідник для відтворення цієї реалії. Якби був використаний спосіб транскрибування, це неминуче призвело б до непорозуміння між автором і читачем, адже «офісів» як таких у 70 – 80-х рр. в УРСР ще не існувало і значення цього слова було невідомим. У сучасного читача слово «офіс» викликало б асоціації зі службовим приміщенням компанії, оснащеним необхідними приладами та технологіями, що абсолютно не відображає реалій «офісу» початку XX століття – це канцелярський відділ будь-якої установи.

Іншим прикладом є слово *saloon* [9, с. 68], що означає «заклад, в якому продають велику кількість алкогольних напоїв, переважно на Дикому Заході» [12, с. 1223]. В українському перекладі знаходимо відповідник *шинок* [7, с. 65], яке є українською реалією кінця XIX – початку XX століть і має дуже схожу семантику.

Уподібнення до українських реалій використано і при перекладі лексичних одиниць на позначення закладів, де продають гарячі напої: *tea-garden* [9, с. 74] – *чайна* [7, с. 69]; *coffee-joint* [9, с. 136] – *кав'ярня* [7, с. 106].

Військові звання, види зброї. Оскільки лексичні одиниці на позначення військових реалій, що зустрічаються в творі, досить відомі українському читачеві, в перекладі для їх відтворення найчастіше застосовується спосіб **транскрипції** або **транслітерації**. Наприклад, *cadet* [9, с. 11] – *кадет* [7, с. 31], *Lewis guns* [9, с. 66] – *«льюіси»* [7, с. 63], *revolver* [9, с. 176] – *револьвер* [7, с. 131].

Заняття, посади, професії, титули. Часто для відтворення таких реалій використовується **транскрипція** або **транслітерація**: *bootlegger* [9, с. 61] – *бутлегер* [7, с. 60]; *pioneer* [9, с. 100] – *піонер* [7, с. 84]; *senator* [9, с. 62] – *сенатор* [7, с. 61]; *chauffer* [9, с. 63] – *шофер* [7, с. 62]; *rajah* [9, с. 65] – *раджа* [7, с. 63]; *sheik* [9, с. 78] – *шейх* [7, с. 71].

Вважаємо за необхідне зазначити, що оскільки слово *бутлегер* є реалією часів «сухого закону», перекладачу слід було більш детально пояснити значення цього слова.

Лексема *шофер* в українській мові має значення «водій», а в англійській – ще й «той, хто ремонтує автомобілі», тобто при використанні вищезгаданого способу перекладу друга сема не зберігається.

Неправильний, на нашу думку, переклад слова *pioneer* як *піонер*, адже в українській мові це слово використовується на позначення членів дитячої комуністичної організації періоду СРСР, а в англійській – це людина, яка вперше потрапляє у чужий край і освоює його. Неосвіченому українському читачеві 70 – 80-х рр. могла здатися дивною поява радянських піонерів на Дикому Заході Північної Америки:

...man with a hard empty face – the **pioneer** debauchee who during one phase of American life brought back the eastern seaboard the savage violence of the frontier brothel and saloon [9, с. 100].

...чоловік з порожнім, закам'янілим поглядом, один із тих **шибайголів-піонерів**, котрі на якийсь час запровадили на східному узбережжі Америки буйні, брутальні звичаї шинків та борделів Дикого Заходу [7, с. 84].

Детальніше слід зупинитися на перекладі складних лексичних одиниць на позначення професії, що містять в собі слово *boy*. Мар Пінчевський завжди перекладає це слово, наприклад: *elevator-boy* [9, с. 29] – *хлопчик-ліфтер* [7, с. 42], *grocery-boy* [9, с. 114] – *хлопець-розсильний з бакалійної крамниці* [7, с. 92]. Ми вважаємо, що введення лексеми *хлопець* не є обов'язковим – за аналогією з *bus-boy*, яке можна перекласти як *помічник офіціанта*, а не *хлопчик-помічник офіціанта*.

В тексті роману часто зустрічається словосполучення *Oxford man* [9, с. 49], яке відтворено в перекладі переважно як *той, хто навчався в Оксфорді* [7, с. 54]. Такий переклад не порушує контексту і не викликає труднощів сприймання, але в одному з діалогів потрібним було соціокультурне пояснення, яке, однак, не відбулося.

"And you found he was an Oxford man," said Jordan helpfully.

"An Oxford man!" He was incredulous. "Like hell he is! He wears a pink suit. [9, с. 122]"

– І з'ясувалося, що він навчався в Оксфорді, – підказала Джордан.

– В Оксфорді?! – недовіжливо вигукнув він. – Де в біса! Ти подивися на його **рожевий костюм** [7, с. 97]!

Спочатку читач не може зрозуміти, чому людина, яка навчалася в Оксфорді, не може носити рожевий костюм, і таким чином з'являється прогалина (лакуна) в сприйнятті тексту. Ми вважаємо, що перекладачу слід було пояснити читачеві, що в 20-х рр. XX століття випускники Оксфорду, які поверталися на батьківщину в Америку, мали модну тенденцію – носити широкі мішкуваті штани ('Oxford bags') і принципово не визнавати іншого одягу, адже такий елемент гардеробу вирізняв їх з-поміж інших. Тому суть вищенаведеного діалогу полягає в тому, що останній мовець ставить під сумнів навчання головного героя в Оксфорді, оскільки той не

дотримується звичаїв та устоїв, властивих цьому навчальному закладу з багатовіковою традицією. Очевидна необхідність подання перекладацького коментаря.

Під час нашого дослідження, проведеного на матеріалі роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» та його перекладу українською мовою, здійсненого Маром Пінчевським, було проаналізовано 26 лексичних одиниць на позначення реалій суспільного життя та способи їх перекладу. Перекладач використовує прийом транскрипції (транскрипції або транслітерації) у 13 випадках (50%); дескриптивної перифрази – 5 (19%); уподібнення – 5 (19%); гіперонімічного перейменування – 3 (12%). Проведений нами аналіз дозволяє зробити висновок, що при перекладі роману Мар Пінчевський використовує прийоми, запропоновані і класифіковані ще Р.П. Зорівчак у її праці «Реалія і переклад», тобто спостерігається тенденція використання стандартних шляхів перекладу навіть у тих ситуаціях та з тими лексемами, що вимагають нестандартного підходу. Перспектива подальшого наукового дослідження полягає у визначенні місця та ролі посилань внизу сторінки і в кінці тексту як способу подання соціокультурного коментаря при перекладі художньої літератури.

Список літератури

1. Влахов С. Непереваемое в переводе / Влахов С., Флорин С. ; под ред. Вл. Россельса. – М.: Междунар. отношения, 1980. – 352 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози) / Зорівчак Р.П. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
3. Кардашова Н. Лінгвокультурні, соціокультурні та міжкультурні проблеми перекладу / Н. Кардашова // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – 2010. – Випуск 89 (1). – С. 182-185.
4. Сепир, Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир; пер. с англ. – М. : Прогресс-Универс, 1993. – 656 с. – (Филологи мира).
5. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / Тер-Минасова С.Г.; учеб. пособие. – М. : Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
6. Український тлумачний словник-енциклопедія / [Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.] – К. : Вид-во «Укр. енцикл.», 2000. – 752 с.: іл.
7. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі. Ніч Лагідна : Романи / Фіцджеральд Ф.С. ; Пер. з англ. М. Пінчевського; Передм. та приміт. Т. Денисової; Худож.-оформлювач Л.Д. Киркач. – Харків: Фоліо, 2003. – 397 с. – (Б-ка світової літератури).
8. American Cultural Literacy Online [electronic resource] – available at: <http://americanculturalliteracy.com/>.
9. Francis Scott Fitzgerald. The Great Gatsby / F.S. Fitzgerald. – New York : Scribner, 2004. – 180 p.
10. Geertz, Clifford. The Interpretation of Cultures: Selected Essays / Clifford Geertz. – London: Fontana Press, 1993. – 470 p.
11. Longman Dictionary of American English / Fourth edition. – Harlow : Pearson Education Limited, 2008. – 1178 p.
12. Longman Dictionary of English Language and Culture / Third edition. – Harlow : Pearson Education Limited, 2005. – 1620 p.
13. Pym, Anthony. Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting / Anthony Pym, Miriam Shlesinger and Zuzana Jettmarová. – Philadelphia : John Benjamins Pub Co, 2006. – 255 p.
14. Sapir, Edward. Language / Edward Sapir. – New York : Yarcourt, Brace & World Publishing House inc., 1949. – 242 p.
15. The New Dictionary of Cultural Literacy: What Every American Needs to Know / E.D. Hirsch, Jr., Joseph F. Kett, James Trefil ; 3rd ed. – Boston : Houghton Mifflin Harcourt, 2002. – 672 p.

Сеник Г. І. (Чернівці)

НАСЛІДКИ КОНТАКТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ І НІМЕЦЬКОЇ МОВ НА БУКОВИНІ

Розглядаються результати анкетного дослідження контактування німецької та української мов на Буковині.

Ключові слова: мовний контакт, інтерференція, запозичення, буковинська німецька мова, Буковина.

Рассматриваются результаты анкетного исследования контактирования немецкого и украинского языков на Буковине.

Ключевые слова: языковой контакт, интерференция, заимствование, буковинский немецкий язык, Буковина.

This article points out the results of questionnaire's research of the german-ukrainian language contact.

Key words: language in contact, interference, borrowings, bukovinian germany language, Bukovina.